

STRUCTUUR EN ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJSSYSTEEM

1. ONDERWIJSNIVEAUS EN -VORMEN

Traditioneel zijn er drie onderwijsniveaus: het basisonderwijs, het secundair onderwijs en het hoger onderwijs. Naast deze onderwijsniveaus is er nog de permanente vorming, die zich hoofdzakelijk tot volwassenen richt.

1.1 Het basisonderwijs

1.1.1 Structuur en organisatie

Het basisonderwijs omvat het kleuteronderwijs en het lager onderwijs.

In een basisschool wordt kleuter- én lager onderwijs gegeven, in een autonome kleuterschool alleen kleuteronderwijs, in een autonome lagere school alleen lager onderwijs. Hoewel kleuter- en lager onderwijs structureel gezien los van elkaar staan, tracht men tussen beide een vloeiende overgang te realiseren. Daarom moeten nieuwe scholen voor gewoon onderwijs zowel kleuter- als lager onderwijs inrichten.

Sinds 1 september 2003 kent het basisonderwijs een nieuwe structuur, nl. de **scholengemeenschap**. Dit is een samenwerkingsverband tussen meerdere scholen. Scholengemeenschappen leiden tot een bestuurlijke schaalvergroting in het basisonderwijs. De scholen van één scholengemeenschap tellen samen ten minste 900 leerlingen. Deze structuurhervorming draagt bij tot een efficiënter beheer van middelen en het verhogen van het draagvlak van de afzonderlijke scholen.

Er is gewoon en buitengewoon basisonderwijs.

Het kleuteronderwijs is toegankelijk voor kinderen van 2,5 tot 6 jaar. In het **gewoon kleuteronderwijs** kunnen kinderen tussen 2,5 en 3 jaar slechts op zes momenten tijdens het schooljaar starten: op de eerste schooldag na elke vakantieperiode en op de eerste schooldag van februari. Eens een kleuter 3 jaar is, kan hij/zij elk moment van het schooljaar instappen. Voor het buitengewoon kleuteronderwijs gelden ook geen instapdagen. In het gewoon kleuteronderwijs kunnen kinderen die op 6-jarige leeftijd nog niet rijp zijn om naar het lager onderwijs over te stappen, nog een jaar langer in de kleuterklas blijven. In het buitengewoon kleuteronderwijs kan de overstap naar het lager onderwijs twee jaar uitgesteld worden.

Het **gewoon lager onderwijs** is bedoeld voor kinderen van 6 tot 12 jaar en omvat meestal zes aaneensluitende leerjaren. Het begin van het lager onderwijs valt meestal samen met het begin van de leerplicht (= 6 jaar). Dit is ook de leeftijd waarop de weinige kinderen die geen kleuteronderwijs volgden, (gewoonlijk) instappen in de lagere school. Een kind kan minimaal vier en maximaal acht jaar in het gewoon lager onderwijs doorbrengen. In uitzonderlijke gevallen kan de overheid een afwijking op de minimumduur toestaan.

Het **buitengewoon basisonderwijs** is bedoeld voor kinderen die tijdelijk of permanent specifieke hulp nodig hebben. Dit kan zijn omwille van een lichamelijke of geestelijke handicap, omwille van ernstige gedrags- of emotionele problemen of omwille van ernstige leerstoornissen. Er zijn acht types in het buitengewoon basisonderwijs, aangepast aan de opvoedings- en onderwijsbehoeften van een bepaalde groep kinderen:

- type 1: kinderen met een lichte mentale handicap
- type 2: kinderen met een matige of ernstige mentale handicap
- type 3: kinderen met ernstige emotionele en/of gedragsproblemen
- type 4: kinderen met een fysieke handicap
- type 5: kinderen die opgenomen zijn in een ziekenhuis of op medische gronden verblijven in een preventorium
- type 6: kinderen met een visuele handicap
- type 7: kinderen met een auditieve handicap
- type 8: kinderen met ernstige leerstoornissen.

Een school voor buitengewoon basisonderwijs kan één of meer types organiseren. Type 1 en type 8 worden niet ingericht in het buitengewoon kleuteronderwijs.

Het buitengewoon lager onderwijs duurt in principe zeven jaar. De normale overgang naar het secundair onderwijs is in het buitengewoon lager onderwijs dus voorzien op 13 jaar, maar een kind kan maximaal negen jaar in het buitengewoon lager onderwijs doorbrengen. Kinderen die 15 jaar worden vóór 1 januari van het lopende schooljaar kunnen geen lager onderwijs meer volgen.

Het **geïntegreerd basisonderwijs** is een samenwerking tussen gewoon basisonderwijs en buitengewoon onderwijs. Dit onderwijs is bedoeld om kinderen met een handicap of met leer- en opvoedingsmoeilijkheden de lessen of activiteiten te laten volgen in een school voor gewoon onderwijs, mits hulp vanuit het buitengewoon onderwijs. Dit kan tijdelijk of permanent zijn en het kan gaan om een gedeelte van de lessen of om alle lessen.

1.1.2 Inhoud

Hoewel het **kleuteronderwijs** niet verplicht is, wordt het in Vlaanderen door bijna alle kinderen gevolgd. Dat in Vlaanderen, in vergelijking met andere landen, kleuters heel vroeg naar school kunnen gaan, is vooral een stimulans voor kinderen uit kansarme milieus. Sinds 1 september 2001 staat een kinderverzorger de kleuteronderwijzer een aantal uren per week bij (enkel in het gewoon kleuteronderwijs). In het kleuteronderwijs werkt men aan de veelzijdige vorming van de kinderen en stimuleert men de spontane groei naar rijpheid voor de lagere school. Het kind krijgt er vaardigheden (zoals taalverwerving, ontwikkeling van de motoriek, sociale vaardigheden, ...) en de eerste wereldverkennde inhouden aangeleerd. Het lager onderwijs bouwt hierop verder.

De volgende leergebieden komen minimaal aan bod:

- lichamelijke opvoeding
- muzische vorming
- Nederlands
- wereldoriëntatie
- wiskundige initiatie
- Frans.

Waar mogelijk wordt gezocht naar samenhang tussen de verschillende leergebieden. Sinds 1 september 1998 zijn de ontwikkelingsdoelen voor het gewoon kleuteronderwijs van kracht.

In het gewoon **lager onderwijs** hanteert men dezelfde leergebieden als in het gewoon kleuteronderwijs, eveneens in samenhang waar mogelijk. Wiskundige initiatie is er wel vervangen door wiskunde. Er is ook aandacht voor leergebiedoverschrijdende thema's zoals 'leren leren' en 'sociale vaardigheden'. Sinds 1 september 1998 zijn de eindtermen voor het gewoon lager onderwijs van kracht.

Voor het buitengewoon basisonderwijs gelden ontwikkelingsdoelen. Momenteel zijn er reeds ontwikkelingsdoelen uitgewerkt voor type 1, 2, 7 en 8.

Aan het einde van het basisonderwijs krijgen de leerlingen die de doelen van het leerplan bereikt hebben een getuigschrift basisonderwijs. Ook in het buitengewoon basisonderwijs kunnen kinderen in bepaalde gevallen een getuigschrift behalen dat dezelfde waarde heeft als dat van het gewoon basisonderwijs.

1.2 Het secundair onderwijs

Het secundair onderwijs is bedoeld voor jongeren van 12 tot 18 jaar. Het **voltijds secundair onderwijs** is sinds 1989 volgens de eenheidsstructuur georganiseerd. Deze omvat graden, onderwijsvormen en studierichtingen. De definitieve studiekeuze wordt uitgesteld tot de tweede graad zodat de leerlingen eerst met zoveel mogelijk vakken kunnen kennismaken.

Het grootste deel van de lessen gaat in de **eerste graad** naar de basisvorming en bestaat uit:

- Nederlands
- Frans en eventueel Engels
- wiskunde
- geschiedenis
- aardrijkskunde
- artistieke opvoeding
- wetenschappen
- technologische opvoeding
- lichamelijke opvoeding
- godsdienst of zedenleer.

Vanaf de **tweede graad** onderscheiden we vier verschillende onderwijsvormen. De leerling kiest binnen één van deze onderwijsvormen voor een bepaalde studierichting. Een aantal studierichtingen gaat pas van start in de derde of zelfs in de vierde graad.

Het **algemeen secundair onderwijs** (ASO) legt de nadruk op een ruime algemene vorming die vooral een stevige basis biedt voor het volgen van hoger onderwijs. In het **technisch secundair onderwijs** (TSO) gaat de aandacht vooral naar algemene en technisch-theoretische vakken. Na het TSO kan de jongere een beroep uitoefenen of overstappen naar het hoger onderwijs. Bij deze

opleiding horen ook praktijklessen. Het **kunstsecundair onderwijs** (KSO) koppelt een algemene, ruime vorming aan een actieve kunstbeoefening. Na het KSO kan de jongere een beroep uitoefenen of overstappen naar het hoger onderwijs. Het beroepssecundair onderwijs (BSO) is een praktijkgerichte onderwijsvorm waarin de jongere naast algemene vorming vooral een specifiek beroep aanleert.

In de tweede en de **derde graad** is er een gemeenschappelijk en een optioneel deel. In het optionele gedeelte wordt de basisvorming aangevuld met een brede waaier van studiemogelijkheden. In de derde graad kan de specifieke vorming nog verfijnd worden met het oog op de uiteindelijke beroepskeuze of de eventuele studieplannen in het hoger onderwijs. In de **vierde graad** die voornamelijk verpleegkundige opleidingen omvat, wordt - omwille van de specificiteit - geen basisvorming opgelegd.

Een leerling behaalt het **diploma secundair onderwijs** na het met vrucht beëindigen van zes jaar ASO, TSO of KSO of zeven jaar BSO. Met een diploma secundair onderwijs, in om het even welke school, onderwijsvorm of studierichting behaald, heeft de jongere onbeperkt toegang tot het hoger onderwijs.

In het schooljaar 2000-2001 werd gestart met een experiment **modulair onderwijs**, dat zeven jaar in beslag zal nemen. In het modulair onderwijs bestaan geen graden of leerjaren, maar wel studiegebieden. Voor elk studiegebied is een opleidingsstructuur uitgetekend bestaande uit afzonderlijke leerstofpakketten, modules genoemd. Ook wordt er gewerkt op grond van vakken-integratie. Modules en opleidingen leiden tot aparte (deel)certificaten. Onder bepaalde voorwaarden worden ook in het modulair onderwijs dezelfde studiebewijzen als in het lineair systeem uitgereikt.

Jongeren waarvan de fysieke, psychologische, sociale of intellectuele ontwikkeling belemmerd wordt door een handicap, leer- of opvoedingsmogelijkheden kunnen terecht in het **buitengewoon onderwijs**. Deze jongeren hebben tijdelijk of permanent speciale hulp en aangepast onderwijs nodig.

Het is de bedoeling de leerling via een geïndividualiseerd pedagogisch en didactisch aanbod zo optimaal mogelijk te integreren in het onderwijsmilieu en de maatschappij. De leerjaren in het buitengewoon secundair onderwijs (BuSO) komen zelden overeen met de schooljaren in het gewoon secundair onderwijs. Een leerling gaat immers pas over naar een volgende 'leerfase' als hij/zij daar klaar voor is. De onderwijstypes van het buitengewoon basisonderwijs gelden ook voor het secundair onderwijs. Uitzondering is type 8 dat niet op secundair niveau georganiseerd wordt. In het buitengewoon secundair onderwijs worden opleidingsvormen georganiseerd volgens het type en volgens de mogelijkheden van de leerling:

- **opleidingsvorm 1** geeft een sociale vorming met het oog op de integratie in een beschermd leefmilieu
- **opleidingsvorm 2** geeft een algemene en sociale vorming en een arbeidstraining met het oog op integratie in een beschermd leef- en werkmilieu
- **opleidingsvorm 3** geeft een algemene sociale en beroepsvorming met het oog op integratie in een gewoon leef- en werkmilieu
- **opleidingsvorm 4** geeft een voorbereiding op een studie in het hoger onderwijs en op integratie in het actieve leven.

Binnen iedere opleidingsvorm is de organisatie en het aanbod aangepast aan de specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften van elke leerling afzonderlijk.

Via **geïntegreerd onderwijs** (GON) kunnen jongeren met een handicap ook naar een school voor gewoon secundair onderwijs gaan. Ze krijgen daarbij hulp van deskundigen uit het buitengewoon onderwijs.

Vanaf de leeftijd van 15 of 16 jaar kan de leerling overstappen naar een deeltijds onderwijsstelsel. Jongeren kunnen hiervoor een opleiding volgen in het **deeltijds beroepssecundair onderwijs** (DBSO). Ze kunnen ook ingaan op het aanbod van de leertijd van het **VIZO-Syntra-netwerk** of op een initiatief van de erkende deeltijdse vorming.

DBSO wordt in een centrum voor deeltijds onderwijs ingericht. De leerlingen volgen 15 lessen per week. Het is de bedoeling de opleiding aan te vullen met een werkervaring die aansluit bij de opleiding in het centrum. Via deze onderwijsvorm is het mogelijk een kwalificatiegetuigschrift te behalen. Dit getuigschrift is echter niet gelijkwaardig met het diploma dat wordt uitgereikt aan het einde van het voltijds beroepssecundair onderwijs. Leerlingen die een praktische opleiding wensen voor een beroep als zelfstandige of werknemer, kunnen een leerovereenkomst afsluiten met een ondernemingshoofd-opleider. De leerovereenkomst voorziet in vier dagen praktijkopleiding bij een kleine of middelgrote onderneming (KMO) of zelfstandige en in één dag theoretische vorming per week. Wie op het einde van de opleiding slaagt, ontvangt een getuigschrift 'leertijd'. In

de centra voor **deeltijdse vorming** zijn persoonlijke ontwikkeling en individuele hulpverlening de specifieke invalshoek. Dit systeem is dan ook gericht op jongeren voor wie onderwijs of werk tijdelijk niet aan de orde zijn.

1.3 Het hoger onderwijs

1.3.1 Algemeen

Het Vlaamse hoger onderwijs omvat vanaf het academiejaar 2004-2005 opleidingen die leiden tot de graad van bachelor en master. Het omvat ook opleidingen die afgesloten kunnen worden met een postgraduaat-getuigschrift en na- en bijscholingen in het kader van de permanente vorming. Daarenboven wordt in het hoger onderwijs ook de graad van doctor verleend.

Bachelorsopleidingen zijn in Vlaanderen ofwel professioneel gericht ofwel academisch gericht. **Professioneel gerichte bachelorsopleidingen** zijn in de eerste plaats gericht op de beroepspraktijk en hebben tot doel de studenten te brengen tot een niveau van algemene en specifieke kennis en van competenties nodig voor de zelfstandige uitoefening van een beroep of groep van beroepen. Zo bieden ze een directe uitstroombmogelijkheid naar de arbeidsmarkt.

Voor **academisch gerichte bachelorsopleidingen** vormt het doorstromen naar een mastersopleiding de hoofddoelstelling.

De **mastersopleidingen** hebben tot doel de studenten te brengen tot een gevorderd niveau van kennis en competenties eigen aan het wetenschappelijk of artistiek functioneren in het algemeen en aan een specifiek domein van de wetenschappen of de kunsten in het bijzonder, dat noodzakelijk is voor de autonome beoefening van de wetenschappen of de kunsten of voor de aanwending van deze wetenschappelijke of artistieke kennis in de zelfstandige uitoefening van een beroep of groep van beroepen. Mastersopleidingen zijn altijd academisch gericht, maar kunnen daarenboven ook een professionele gerichtheid hebben.

Bachelorsopleidingen sluiten aan bij het secundair onderwijs of volgen op een andere bachelorsopleiding (bachelors-na-bachelors). Mastersopleidingen sluiten aan bij een (academische) bachelorsopleiding of volgen op een andere mastersopleiding (masters-na-masters). Mastersopleidingen kunnen ook toegankelijk zijn voor professioneel gerichte bachelors na het succesvol afronden van een schakelprogramma.

Bachelorsopleidingen hebben een studieomvang van minstens 180 studiepunten. Bachelors-na-bachelorsopleidingen hebben een omvang van minstens 60 studiepunten. Mastersopleidingen hebben een studieomvang van minstens 60 studiepunten.

De ééncyclus-, tweecycli- en voortgezette opleidingen van de hogescholen, en de academische en de voortgezette opleidingen van de universiteiten zijn omgevormd naar bachelors- en mastersopleidingen. De oude opleidingen worden jaar na jaar afgebouwd.

Voor de inschrijving voor een bachelorsopleiding geldt als algemene toelatingsvoorwaarde het bezit van een diploma van secundair onderwijs, een diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, een diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie met uitzondering van het Getuigschrift Pedagogische Bekwaamheid of van een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend.

Onverminderd de algemene toelatingsvoorwaarden wordt niemand toegelaten tot de bachelorsopleidingen van de studiegebieden *Audiovisuele en beeldende kunst* en *Muziek en podiumkunsten* zonder geslaagd te zijn voor een artistieke toelatingsproef eigen aan deze opleidingen.

Voor de inschrijving in een bachelorsopleiding in de studiegebieden *Geneeskunde en Tandheelkunde* geldt als bijkomende toelatingsvoorwaarde dat men moet slagen voor een toelatingsexamen.

1.3.2 Historiek - Hoger onderwijs verstrekt door de hogescholen

Het decreet van 13 juli 1994 betreffende de hogescholen in de Vlaamse Gemeenschap betekende een omwenteling voor het hoger onderwijs buiten de universiteit. De 164 bestaande autonome instellingen voor hoger onderwijs met volledig leerplan fuseerden op 1 september 1995 tot 29 hogescholen. Inmiddels kwam er een tweede fusiebeweging op gang en bedroeg het aantal hogescholen op 1 oktober 2003 nog 22. De relatie tussen de overheid en de hogescholen veranderde zeer fundamenteel. De vroegere centralistische detailregulering ruimde plaats voor een kaderregelgeving die een evenwichtige combinatie beoogt van ruime autonomie en verantwoordelijkheid voor de hogescholen. De hogescholen ontvangen een globale enveloppe voor de bekostiging van hun personeelsbeleid en algemene werking.

De opdracht van de hogescholen werd verruimd zodat de hogescholen flexibel en adequaat kunnen beantwoorden aan de behoeften en uitdagingen van de maatschappij van vandaag en morgen. Naast het aanbieden van onderwijs, behoren ook toegepast wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijke dienstverlening tot de kerntaken van de hogescholen. De regelgeving bood ten slotte ook het kader waarbinnen de hogescholen zich op internationaal vlak kunnen profileren. De hogescholen getuigen van het zinvol invullen van hun missie door het afleggen van publieke verantwoording en door het uitbouwen van een systeem van interne en externe kwaliteitszorg. De overheid evalueert de kwaliteit van deze processen.

In de afbouw, tijdens de geleidelijke invoering van de bachelor-masterstructuur vanaf het academiejaar 2004-2005, kunnen de hogescholen nog basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen, initiële lerarenopleidingen van academisch niveau, voortgezette opleidingen en voortgezette lerarenopleidingen organiseren. De basisopleidingen kunnen georganiseerd worden in 11 studiegebieden. De basisopleidingen beslaan één cyclus (3 jaar) of twee cycli (normaliter elk van 2 jaar). De tweede cyclus van de basisopleidingen handelsingenieur, architect, licentiaat in productontwikkeling, meester in productdesign en meester in muziek is ingedeeld in 3 studiejaar. Binnen eenzelfde basisopleiding zijn opties mogelijk. Met uitzondering van de opleidingen van de studiegebieden *Audiovisuele en beeldende kunst*, *Muziek en dramatische kunst* en *Onderwijs* is een optie geënt op een gemeenschappelijke stam van ten minste één derde en ten hoogste twee derde van het opleidingsprogramma.

Soort opleiding	Studiegebied
Basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen - één cyclus en Professioneel gerichte bachelorsopleidingen	Architectuur Audiovisuele en beeldende kunst Biotechniek Gezondheidszorg Handelswetenschappen en bedrijfskunde Industriële wetenschappen en technologie, en nautische wetenschappen Muziek en dramatische kunst (afbouw)/ Muziek en podiumkunsten (BAMA) Onderwijs Sociaal-agogisch werk
Basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen - twee cycli en Academisch gerichte bachelorsopleidingen	Architectuur Audiovisuele en beeldende kunst Biotechniek Gecombineerde studiegebieden Gezondheidszorg Handelswetenschappen en bedrijfskunde Industriële wetenschappen en technologie, en nautische wetenschappen Muziek en dramatische kunst (afbouw)/ Muziek en podiumkunsten (BAMA) Productontwikkeling Toegepaste taalkunde
HOKT SP - afbouw	Gecombineerde studiegebieden Industriële wetenschappen en technologie, en nautische wetenschappen

De structuur van de lerarenopleiding wijzigde grondig ten gevolge van het decreet van 16 april 1996 betreffende de lerarenopleiding en de nascholing.

De lerarenopleidingen omvatten:

- de initiële lerarenopleiding kleuteronderwijs,
- de initiële lerarenopleiding lager onderwijs
- de initiële lerarenopleiding secundair onderwijs - groep 1

De initiële lerarenopleidingen zijn vanaf het academiejaar 2004-2005 ook omgevormd naar bachelorsopleidingen:

- bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs
- bachelor in het onderwijs: lager onderwijs
- bachelor in het onderwijs: secundair onderwijs (leraar secundair onderwijs in de eerste en tweede graad)

Daarnaast bestaan er ook nog initiële lerarenopleidingen van academisch niveau en voortgezette lerarenopleidingen.

De hogescholen die basisopleidingen van 2 cycli organiseren in het studiegebied *Handelswetenschappen en bedrijfskunde*, in het studiegebied *Audiovisuele en beeldende kunst* of in het studiegebied *Muziek en dramatische kunst*, kunnen aansluitend bij deze basisopleidingen een initiële lerarenopleiding van academisch niveau organiseren. De houders van het diploma geaggregeerde voor het secundair onderwijs - groep 2 kunnen leraar secundair onderwijs in de tweede en derde (en vierde) graad worden.

De voortgezette lerarenopleidingen hebben tot doel de mobiliteit in het ambt van leraar te bevorderen. Enkel houders van een diploma van een initiële lerarenopleiding kunnen een voortgezette lerarenopleiding volgen.

1.3.3 Hoger onderwijs verstrekt door de universiteiten

In het universitair onderwijs zijn onderwijs en onderzoek nauw met elkaar verbonden. De Vlaamse universiteiten zijn namelijk tezelfdertijd werkzaam op het gebied van het academisch onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek en de wetenschappelijke dienstverlening.

De universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap zijn:

KUB: Katholieke Universiteit Brussel

KUL: Katholieke Universiteit Leuven

UHasselt: Universiteit Hasselt¹

UA: Universiteit Antwerpen

UG: Universiteit Gent

VUB: Vrije Universiteit Brussel

tUL: transnationale Universiteit Limburg

De Transnationale Universiteit Limburg werd in het academiejaar 2001-2002 opgericht door de Universiteit Hasselt (voorheen het Limburgs Universitair Centrum) en de Universiteit Maastricht.

In de universiteiten vinden we in de **bachelors-mastersstructuur** academisch gerichte bachelorsopleidingen, mastersopleidingen en masters-na-mastersopleidingen.

Vanaf het academiejaar 2010-2011 kunnen universiteiten nog slechts opleidingen volgens de BAMA-structuur aanbieden, met uitzondering van de opleidingen in het studiegebied *Diergeneeskunde*, waarvan de afbouw eindigt in het academiejaar 2010-2011 en van de opleidingen in het studiegebied *Geneeskunde*, waarvan de afbouw eindigt in het academiejaar 2011-2012.

De opleidingen (ook de afbouw en niet-omgevormde opleidingen) worden gegroepeerd binnen één van de 20 domeinen/studiegebieden. Er zijn twee nieuwe studiegebieden: Biomedische wetenschappen en Verkeerskunde.

Studiegebieden
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen
Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht
Taal- en letterkunde
Geschiedenis
Archeologie en kunstwetenschappen
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen
Psychologie en pedagogische wetenschappen
Economische en toegepaste economische wetenschappen
Politieke en sociale wetenschappen
Sociale gezondheidswetenschappen
Lichamelijke opvoeding, revalidatiewetenschappen en kinesithérapie
Wetenschappen
Toegepaste wetenschappen
Toegepaste biologische wetenschappen
Geneeskunde
Tandheelkunde
Diergeneeskunde
Farmaceutische wetenschappen
Biomedische wetenschappen
Verkeerskunde

¹ Naamswijziging van het Limburgs Universitair Centrum in het academiejaar 2004-2005.

Onder de noemer *Gecombineerde studiegebieden* ressorteren opleidingen die niet in één studiegebied thuis te brengen zijn.

De graad van doctor wordt behaald na de openbare verdediging van een proefschrift. De voorbereiding van een **doctoraatsproefschrift** heeft tot doel de vorming van een onderzoeker die op een zelfstandige wijze een bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling en de groei van de wetenschappelijke kennis; het proefschrift moet blijken van het vermogen tot de creatie van nieuwe wetenschappelijke kennis in een bepaald vakgebied of over vakgebieden heen op grond van zelfstandig wetenschappelijk onderzoek en het proefschrift moet kunnen leiden tot wetenschappelijke publicaties.

De Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg hebben van de Vlaamse Regering de toelating verkregen om reeds vanaf 2004-2005 te starten met de toepassing van het **flexibiliseringsdecreet** (decreet van 30 april 2004 betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen).

Dit houdt in dat studenten niet langer vastzitten in het strakke keurslijf van de huidige opbouw/voortgang van een opleiding. Er wordt afgestapt van het studiejaarsysteem. De studievoortgang wordt bepaald door de accumulatie van verworven creditbewijzen.

Een creditbewijs is de erkenning van het feit dat een student blijkens een examen de competenties, verbonden aan een opleidingsonderdeel, heeft verworven. De verworven studiepunten worden aangeduid als "credits".

Afbouw en niet-omgevormde opleidingen

De **kandidaturen**, de **licenties** en de voortgezette academische opleidingen (de aanvullende opleiding (**GAS**) en de specialisatieopleidingen (**GGS**) worden geleidelijk afgebouwd vanaf het academiejaar 2004-2005.

Na succesvolle beëindiging van een opleiding behorende tot de eerste cyclus – kandidatuur - verwerft de student de academische graad van kandidaat, na succesvolle beëindiging van een opleiding behorende tot de tweede cyclus - licentie - verwerft de student de academische graad van licentiaat.

De voortgezette academische opleidingen -GAS en GGS- (in afbouw en niet-omgevormde) omvatten het geheel van de aanvullende opleidingen en de specialisatieopleidingen. Een aanvullende opleiding wordt bekrachtigd met één van de academische graden van "Gediplomeerde in de aanvullende studies van ...". Een specialisatie wordt bekrachtigd met de academische graad van "Gediplomeerde in de gespecialiseerde studies van ...".

Een academische initiële lerarenopleiding is gericht op het verwerven van de basiscompetenties voor het leraarstype secundair onderwijs - groep 2. Deze opleiding wordt bekrachtigd met de academische graad van "Geaggregeerde voor het secundair onderwijs - groep 2".

1.4 Permanente vorming

1.4.1 Deeltijds kunstonderwijs (DKO)

Het deeltijds kunstonderwijs beoogt de kunstzinnige vorming van kinderen en volwassenen en wil zo bijdragen tot hun persoonlijkheidsvorming. Deelnemers leren kunst in al zijn uitingsvormen kritisch benaderen en beleven en deze kunstvormen ook zélf beoefenen. Dit gebeurt individueel of in groep (bv. in een orkest, een dansgroep of een toneelgezelschap). Daarnaast bereidt het deeltijds kunstonderwijs jongeren grondig voor die kiezen voor een professionele artistieke loopbaan in het hoger kunstonderwijs. Tenslotte draagt het deeltijds kunstonderwijs bij tot de kwaliteit van het sociaal-cultureel leven in Vlaanderen.

Het DKO is aanvullend onderwijs en richt zich zowel tot kinderen, jongeren, als volwassenen. Deelnemers schrijven zich op vrijwillige basis in en betalen hiervoor inschrijvingsgeld.

In het deeltijds kunstonderwijs zijn er vier verschillende studierichtingen:

- beeldende kunst
- muziek
- woordkunst
- dans.

Elke studierichting heeft een eigen structuur met graden en opties die wettelijk vastgelegd zijn.

Kinderen kunnen vanaf 6 jaar starten in de studierichting dans en beeldende kunst. Voor de studierichtingen muziek en woordkunst is de beginleeftijd 8 jaar.

Elke studierichting bestaat uit verschillende graden: een lagere graad, een middelbare graad en een hogere graad. Enkel in de studierichting beeldende kunst bestaat ook nog een specialisatiegraad. Bij het succesvol beëindigen van elke graad ontvangt men een getuigschrift dat aangeeft welk niveau men bereikt heeft.

1.4.2 **Volwassenenonderwijs**

In Vlaanderen zijn er uiteenlopende onderwijs-, opleidings- en vormingsvoorzieningen voor volwassenen die de overheid financiert. Binnen het volwassenenonderwijs onderscheidt men drie verschillende actoren:

- het onderwijs voor sociale promotie
- begeleid individueel studeren (BIS)
- basiseducatie.

Het **onderwijs voor sociale promotie** (OSP) staat naast of los van de initiële onderwijsloopbaan en wil cursisten kennis, vaardigheden en attitudes bijbrengen. Dit kan nuttig zijn voor het maatschappelijk functioneren, deelname aan verder onderwijs, uitoefening van een beroep of beheersing van een taal. De cursist kan door onderwijs voor sociale promotie te volgen een erkend diploma, getuigschrift of certificaat behalen.

Deelnemers aan het OSP moeten hun voltijdse leerplicht beëindigd hebben. Voor bepaalde cursussen gelden meer specifieke toelatingsvoorwaarden.

De cursist betaalt inschrijvingsgeld. De hoogte van het bedrag is afhankelijk van het aantal uren opleiding. In bepaalde gevallen is vrijstelling van inschrijvingsgeld mogelijk. Naast het inschrijvingsgeld kunnen de centra ook kosten voor cursusmateriaal aanrekenen.

Het onderwijs voor sociale promotie wordt verstrekt in centra voor volwassenenonderwijs, die erkend en gefinancierd zijn door de overheid. Inrichters zijn zowel het gemeenschapsonderwijs, steden en gemeenten, provincies als vzw's.

Het aanbod van het onderwijs voor sociale promotie is zeer divers en ruim. Het wordt georganiseerd op het niveau secundair onderwijs (33 studiegebieden) en hoger onderwijs van het korte type (8 categorieën). Er zijn:

- **lineaire opleidingen:** deze opleidingen zijn ingedeeld in leerjaren. De lessen zijn gespreid over 32 tot 40 weken in de periode van begin september tot einde juni.
- **modulaire opleidingen:** de leerstof wordt onderverdeeld in een aantal modules waar theorie en praktijk geïntegreerd gegeven worden. Een verdere opdeling in eenheden stelt de cursist in staat zelf zijn/haar studiepakket te bepalen. De cursist heeft op die manier de duur van zijn/haar studie in handen. Een modulaire opleiding kan over een heel jaar of een gedeelte ervan gespreid worden. Elk centrum voor volwassenenonderwijs is vrij de spreiding van deze opleidingen te bepalen.

Sinds de hervorming van 1999 moet het volwassenenonderwijs vlotter en accuraat kunnen inspelen op de individuele noden en behoeften van het bedrijfsleven in elke regio. Het decreet leidde reeds tot een belangrijk aantal fusies van instellingen, zodat een eerste stap gezet is op weg naar schaalvergroting. Hierdoor kunnen centra voor volwassenenonderwijs zich steeds meer als volwaardige partners opstellen in relatie tot de andere onderwijsverstrekkers en het bedrijfsleven in de regio.

De hervorming van het onderwijs voor sociale promotie had tot nu toe hoofdzakelijk betrekking op het secundair niveau. Momenteel onderzoekt men hoe het hoger volwassenenonderwijs zich in het hervormde hogeronderwijslandschap moet positioneren.

Op inhoudelijk vlak wordt in het onderwijs voor sociale promotie verder gewerkt aan de uitbouw van de modulaire structuur. Op termijn komt er een dergelijke structuur in het volwassenenonderwijs die (voor het analoge aanbod) volledig compatibel zal zijn met de modulaire structuur in het voltijds secundair onderwijs.

Een andere belangrijke vernieuwing is het **gecombineerd onderwijs**. Dit is een combinatie van contactonderwijs en afstandsonderwijs. Er lopen momenteel een aantal projecten. In de toekomst zal dit gecombineerd onderwijs wellicht een sterke uitbreiding kennen.

Begeleid Individueel Studeren (BIS) maakt individueel studeren mogelijk. Dit type onderwijs is op maat gesneden voor een volwassene. De cursist moet zich niet verplaatsen: het onderwijs komt a.h.w. naar hem/haar toe. BIS overbrugt afstanden, is spreidbaar in de tijd en vooral zeer flexibel. De cursist heeft zijn/haar studietempo zelf volledig in handen.

De BIS-opleiding maakt in hoofdzaak gebruik van een schriftelijke onderwijsformule, gedrukte cursussen aangevuld met het nodige didactische materiaal. Sinds oktober 2003 biedt BIS ook

cursussen aan via het internet. Momenteel geldt dit reeds voor de cursussen Spaans, Frans, Engels, NT2 en aardrijkskunde.

Een BIS-cursus bestaat uit een aantal lespakketten en huistaken. De huistaken worden verbeterd door een mentor, die waar nodig ook nog extra uitleg geeft. De tijd die nodig is om een cursus af te werken is afhankelijk van verschillende factoren: het aantal lespakketten per cursus, het volume per lespakket, de moeilijkheidsgraad van de leerstof, de studietijd waarover de cursist beschikt, ... De maximumtermijn bedraagt echter drie jaar.

De toegang tot het afstandsonderwijs is volledig vrij. Er zijn geen speciale voorwaarden qua leeftijd of behaalde diploma's. Er moet alleen een bescheiden inschrijvingsgeld betaald worden. Dit bedrag is afhankelijk van het aantal lespakketten waaruit de cursus is opgebouwd. In bepaalde gevallen is vrijstelling mogelijk.

BIS omvat momenteel zeven studiegebieden:

- vreemde talen
- Nederlands
- informatica
- economie
- recht
- menswetenschappen
- techniek.

Daarnaast zijn er nog enkele cursussen die niet behoren tot één van deze studiegebieden.

Nogal wat mensen in Vlaanderen hebben problemen met lezen, schrijven of rekenen. Of ze missen andere basisvaardigheden om het in onze veeleisende samenleving te redden.

Basiseducatie richt zich tot alle volwassenen die een basisvorming nodig hebben om maatschappelijk beter te functioneren of om een verdere opleiding te volgen. Door de geringe of beperkte schoolopleiding beschikken deze mensen immers over onvoldoende basiskennis, -vaardigheden en -attitudes. De overheid wil op deze manier een bijdrage leveren in het bestrijden van de dualisering van de samenleving. In tegenstelling tot het onderwijs voor sociale promotie en BIS, worden de cursussen in de basiseducatie gratis aangeboden.

Vlaanderen heeft de jongste jaren een degelijk netwerk voor basiseducatie uitgebouwd. De 29 **centra voor basiseducatie** streven naar een breed en gevarieerd aanbod met de volgende opleidingen:

- Nederlands als moedertaal
- Nederlands als tweede taal
- wiskunde
- maatschappelijke oriëntatie
- ICT
- opstapcursussen Frans en Engels

Daarnaast zijn er nog activerings- en keuzebegeleidingsactiviteiten. Dit zijn educatieve programma's die de educatieve behoeften willen verkennen. Ze vormen een eerste kennismaking met de inhoud en de manier van werken in de basiseducatie en stimuleren deelnemers om zich verder te vervolmaken of door te stromen in het onderwijs.

Sinds september 2004 zijn er in Vlaanderen acht **Huizen van het Nederlands** actief. Er is een Huis van het Nederlands in elke Vlaamse provincie én in de steden Antwerpen, Brussel en Gent.

De Huizen van het Nederlands organiseren zélf geen cursussen Nederlands tweede taal (NT2), maar zijn samenwerkingsverbanden tussen de aanbodverstrekkers NT2, de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling (VDAB), de onthaalbureaus en lokale overheden. Anderstalige volwassenen kunnen bij de Huizen van het Nederlands terecht voor informatie over het cursusaanbod NT2. Daarnaast staan ze in voor de coördinatie van intake, testing en oriëntering naar het aanbod dat best past bij de cursist.

Recent kregen de Huizen van het Nederlands een specifieke opdracht in het kader van het Vlaamse inburgeringsbeleid. Samen met de Onthaalbureaus en de VDAB staan de Huizen van het Nederlands in voor een efficiënte dienstverlening aan anderstalige nieuwkomers.

2. ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJSSYSTEEM

2.1. Leerplicht voor alle kinderen van zes tot achttien jaar

De Belgische grondwet bepaalt dat iedereen recht heeft op onderwijs, met eerbied voor de fundamentele rechten en vrijheden. Om dit leerrecht voor alle kinderen te garanderen, is er leerplicht. De leerplicht begint op 1 september van het jaar waarin een kind zes jaar wordt en duurt in principe twaalf volle schooljaren. Een leerling is voltijds leerplichtig tot vijftien of zestien jaar. Nadien geldt enkel nog de deeltijdse leerplicht (= een combinatie van deeltijds leren en werken). De meeste jongeren blijven echter voltijds secundair onderwijs volgen.

De leerplicht eindigt op de achttiende verjaardag of op 30 juni van het kalenderjaar waarin de jongere achttien wordt. Effectief stoppen op de achttiende verjaardag en het lopende schooljaar niet afmaken, betekent wel dat hij/zij geen recht heeft op een studiebewijs of diploma van de gevolgde richting.

Voor jongeren die vóór hun achttiende het diploma secundair onderwijs behalen, stopt de leerplicht op dat ogenblik.

De leerplicht geldt voor alle kinderen die in België verblijven, dus ook voor kinderen met een vreemde nationaliteit. Vanaf de zestigste dag na hun inschrijving in de gemeente moeten deze kinderen ingeschreven zijn in een school en regelmatig de lessen volgen. Scholen mogen (het ontbreken van) een verblijfsvergunning niet gebruiken om leerlingen de toegang tot de school te weigeren. Vanaf het ogenblik van inschrijving zijn deze kinderen voor de overheid subsidieerbaar in de gewone basisfinanciering en in eventuele bijkomende financiering van de scholen. Leerlingen die met succes een opleiding voltooien, krijgen een diploma.

Om het recht op onderwijs te vrijwaren, maakte Vlaanderen afspraken met het federale ministerie van Binnenlandse Zaken en de federale politie over het oppakken van illegale vluchtelingenkinderen. Een federale rondzendbrief bevestigt dat het niet toegestaan is leerplichtige kinderen van illegalen tijdens schooltijd af te halen op school.

De leerplicht is in België niet gelijk aan schoolplicht. Kinderen moeten dus niet noodzakelijk naar school om te leren. **Huisonderwijs** is ook mogelijk. Ouders die hiervoor kiezen (in de praktijk zijn dit er weinig) moeten dit meedelen aan het departement Onderwijs. De overheid controleert namelijk of alle leerplichtige leerlingen effectief onderwezen worden. Indien uit deze leerplichtcontrole blijkt dat dit niet zo is, kan een rechtbank ouders hiervoor straffen.

Kinderen die onmogelijk onderwijs kunnen volgen omwille van een zware handicap kunnen vrijstelling van leerplicht krijgen.

2.2. Vrijheid van onderwijs

Ook vrijheid van onderwijs is een grondwettelijk recht in België. Dit maakt dat elke natuurlijke persoon of rechtspersoon het recht heeft onderwijs te organiseren en daarvoor instellingen kan oprichten. De overheid mag geen preventieve maatregelen nemen om de oprichting van vrije scholen te verbieden. Ten slotte is de overheid grondwettelijk verplicht neutraal onderwijs in te richten.

Het begrip **inrichtende macht** (of schoolbestuur) is een sleutelbegrip in de organisatie van het onderwijs in Vlaanderen. De inrichtende macht is verantwoordelijk voor één of meerdere scholen. Ze is een beetje te vergelijken met een raad van bestuur in een bedrijf. De inrichtende macht kan de vorm aannemen van een overheid, een natuurlijke persoon of een rechtspersoon/rechtspersonen. De inrichtende machten beschikken over een ruime autonomie. Ze zijn bijvoorbeeld vrij in de keuze van hun onderwijsmethoden en kunnen hun onderwijs op een bepaalde levensbeschouwing of pedagogische opvatting baseren. Ze kunnen ook hun eigen leerplannen en lesroosters vastleggen en stellen zelf hun personeel aan. Scholen die erkend of financieel gesteund willen worden door de overheid, moeten wel de eindtermen bereiken, voldoende uitgerust zijn en beschikken over genoeg didactisch materiaal. Ze moeten gevestigd zijn in gebouwen die bewoonbaar, veilig en voldoende net zijn, enz.

De grondwet waarborgt ook de keuzevrijheid van de ouders. Ouders en kinderen moeten over een school naar keuze kunnen beschikken op een redelijke afstand van de woonplaats. Recente wetgeving expliciteert en beschermt verder deze keuzevrijheid. Scholen mogen geen leerlingen weigeren, met uitzondering van een aantal welbepaalde gevallen.

Vaak nemen de **onderwijsnetten**, als representatieve vereniging van inrichtende machten, bepaalde verantwoordelijkheden van de inrichtende macht over; ze stellen eigen leerplannen en lesroosters op. Hierdoor staan de betrokken inrichtende machten een deel van hun autonomie af aan de netten.

Traditioneel worden er drie onderwijsnetten onderscheiden:

- het **gemeenschapsonderwijs** (GO) wordt door de openbare instelling 'het Gemeenschapsonderwijs' georganiseerd in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap. Het gemeenschapsonderwijs is door de grondwet verplicht tot neutraliteit. Dit wil zeggen dat de religieuze, filosofische of ideologische overtuiging van de ouders en de leerlingen gerespecteerd moet worden.
- het **gesubsidieerd officieel onderwijs** (OGO) omvat het gemeentelijk onderwijs, georganiseerd door de gemeentebesturen, en het provinciaal onderwijs, georganiseerd door de provinciebesturen. De inrichtende machten van dit onderwijs zijn verenigd in twee koepels, het Onderwijssecretariaat van de Steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG) en het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen (POV).
- het **gesubsidieerd vrij onderwijs** (VGO) wordt door een privé-persoon of privé-organisatie ingericht. De inrichtende macht is vaak een vereniging zonder winstoogmerk (v.z.w.). Het vrij onderwijs bestaat hoofdzakelijk uit katholieke scholen. Zij zijn verenigd in de koepel Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO). Daarnaast zijn er ook protestantse, joodse, orthodoxe, islamitische, ... scholen. Naast deze confessionele scholen zijn er ook scholen die niet aan een godsdienst gebonden zijn. Voorbeelden zijn de methodescholen (op basis van de inzichten van Freinet, Montessori of Steiner) die specifieke pedagogische methoden toepassen.

Een klein aantal scholen in Vlaanderen is niet erkend door de overheid. Deze zogenaamde **privé-scholen** worden niet gefinancierd noch gesubsidieerd door de overheid.

Het onderwijs dat voor en door de overheid wordt georganiseerd (het gemeenschapsonderwijs en het gemeentelijk en provinciaal onderwijs), wordt **officieel onderwijs** genoemd. Erkend onderwijs uit privé-initiatief heet **vrij onderwijs**.

2.3 Centra voor leerlingenbegeleiding

Vanaf 1 september 2000 werd de activiteit van de voormalige PMS- en MST-centra opgeheven. De scholen uit het basis- en secundair onderwijs sluiten vanaf dan driejaarlijkse contracten af met één van de 75 centra voor leerlingenbegeleiding.

Het centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) is een door de overheid gefinancierde dienst waarop leerlingen, ouders, leraren en schooldirecties een beroep kunnen doen voor informatie, hulp en begeleiding. Het CLB bewaakt het welbevinden van de leerlingen. Het speelt ook een belangrijke rol bij de contacten tussen de leerlingen, ouders, school en welzijns- en gezondheidsinstellingen.

De CLB-begeleiding die gratis is, steunt op vier belangrijke pijlers:

- het leren en studeren
- de schoolloopbaan
- de preventieve gezondheidszorg
- de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Bij de begeleiding staat de leerling centraal. Alles gebeurt in een sfeer van vertrouwen en dialoog. Het initiatief gaat in principe altijd uit van de vraagsteller. Een begeleiding start dus pas nadat een leerling of een ouder daartoe het initiatief neemt. Vraagt een school het CLB om een leerling te begeleiden, dan zal het centrum altijd eerst de uitdrukkelijke toestemming vragen aan de ouders (voor een leerling jonger dan 14 jaar) of aan de leerling zélf (vanaf 14 jaar).

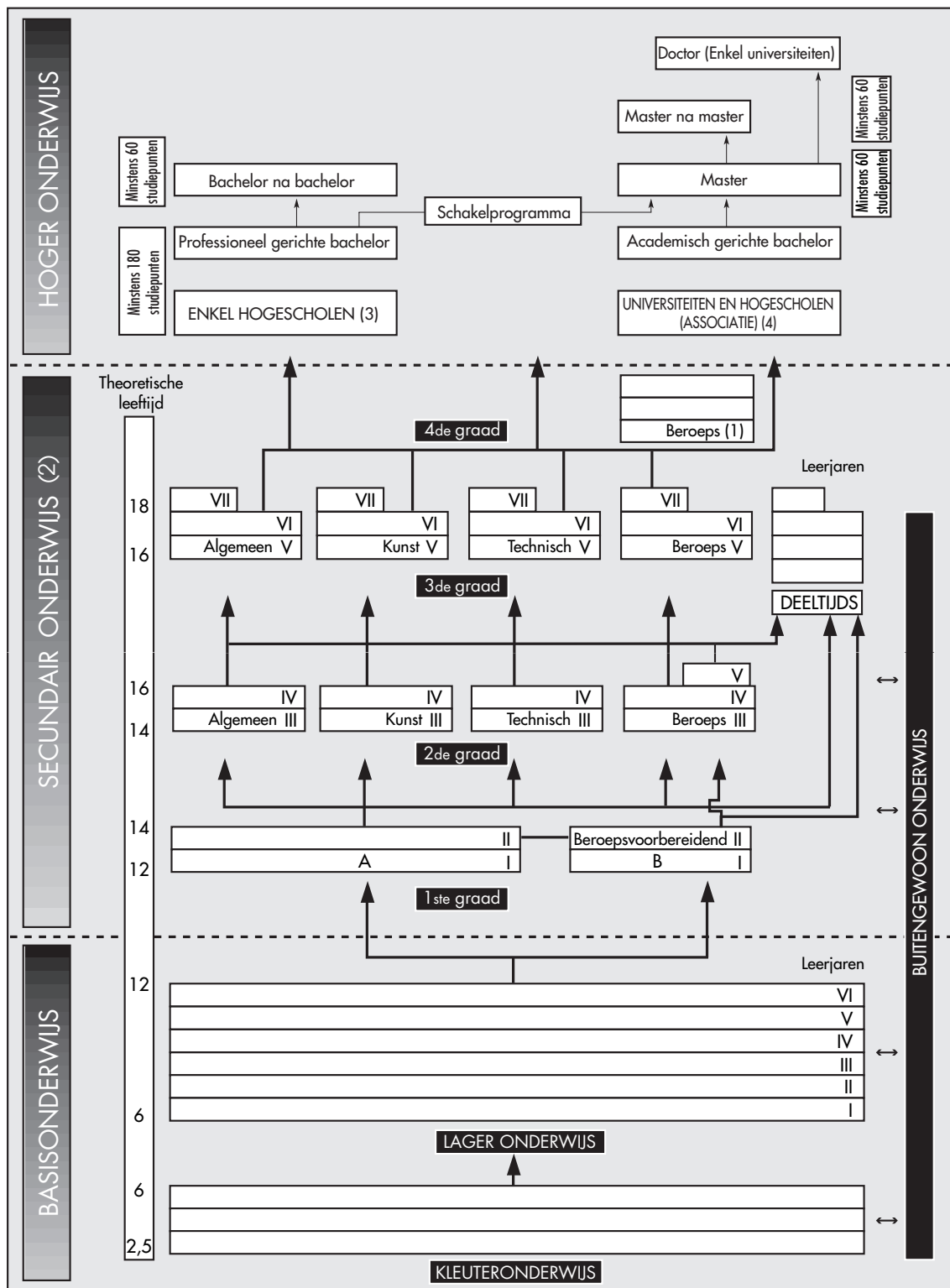
De begeleiding door het CLB is multidisciplinair en vooral gericht op leerlingen die leerbedreigd zijn door hun sociale achtergrond en leefsituatie. Het CLB staat in voor de geheimhouding van de gegevens en werkt onafhankelijk.

Begeleiding door een CLB is enkel verplicht bij spijbelgedrag en sommige medische onderzoeken. Naast het medisch onderzoek doet het CLB aan preventieve jeugdgezondheidszorg. Hiermee wil men de gezondheidstoestand van leerlingen bewaken, behouden of bevorderen.

De samenwerking tussen school en CLB wordt vastgelegd in een beleidsplan of -contract. Om de kwaliteit te waarborgen, moet een CLB een kwaliteitshandboek en een kwaliteitsplan uitwerken. Een onafhankelijke CLB-inspectie kijkt toe op de uitvoering hiervan.

Deze tekst is gebaseerd op de publicatie "Onderwijs in Vlaanderen, een brede kijk op het Vlaamse onderwijslandschap", departement Onderwijs, afdeling Informatie en Documentatie Onderwijs, 2005.

STRUCTUUR VAN HET VLAAMS ONDERWIJS SCHOOLJAAR 2004-2005

- (1) Iedereen die het tweede leerjaar van de 3de graad met vrucht heeft beëindigd of geslaagd is in een toelatingsexamen, heeft toegang tot de 4de graad beroepsonderwijs.
- (2) Het modulair onderwijs wordt niet in graden en leerjaren ingedeeld en is bijgevolg niet in het schema opgenomen.
- (3) De vroegere ééncycluseducatie aan de hogescholen zijn omgevormd naar professioneel gerichte bachelorsopleidingen.
- (4) De tweecycluseducatie van de hogescholen en de academische opleidingen van de universiteiten zijn omgevormd naar academisch gerichte bachelorsopleidingen en masteropleidingen. Deze opleidingen gaan over van een minstens 2-jarige kandidatuur en een minstens 2-jarige licentie naar een 3-jarige academisch gerichte bachelor en een minstens 1-jarige mastersopleiding. Kandidaatsdiploma's zijn niet gelijkgeschakeld met bachelorsdiploma's.

TOELICHTING

1. LEERLINGEN EN STUDENTEN

1.1. Algemeen

De in dit statistisch jaarboek vermelde leerlingen- en studentenaantallen hebben betrekking op het aantal ingeschreven leerlingen en studenten op 1 februari 2005. In het hogescholenonderwijs en het universitair onderwijs worden de regelmatige hoofdschrijvingen geregistreerd. In het onderwijs voor sociale promotie, het deeltijds kunstonderwijs en BIS (Begeleid Individueel Studeren) wordt het aantal inschrijvingen geteld. Dit aantal ligt hoger dan het aantal fysieke personen, omdat een leerling voor meerdere cursussen ingeschreven kan zijn. Door het decreet volwassenenonderwijs is er in het onderwijs voor sociale promotie vanaf het schooljaar 1999-2000 een andere wijze van registratie van cursisten. Het aantal inschrijvingen in opleidingen gestart binnen de referentieperiode wordt geteld.

Op 1 januari 1995 werd de provincie Brabant opgesplitst in de provincies Vlaams- en Waals-Brabant. Als gevolg hiervan werd de Vlaamse Gemeenschapscommissie vanaf die datum de inrichtende macht van de Vlaamse provinciale scholen die op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gelegen waren. In de evolutietabellen werden de leerlingen in de onderwijsinstellingen van de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor het schooljaar 1994-1995 bij het provinciaal onderwijs geteld. Vanaf het schooljaar 1995-1996 werden deze leerlingenaantallen bij het gemeentelijk onderwijs geteld, aangezien het Onderwijssecretariaat Van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG) met ingang van 1 september 1995 de onderwijsinstellingen die ressorteren onder de Vlaamse Gemeenschapscommissie representeert.

In de tabellen waar een opdeling naar provincie wordt gemaakt, wordt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest apart beschouwd.

1.2. Buitengewoon onderwijs

De leerlingen in het buitengewoon onderwijs van het type 5 worden niet in de tabellen opgenomen. Deze leerlingen volgen, omwille van een langdurige ziekte, tijdelijk les in het buitengewoon onderwijs. Omdat zij wellicht reeds elders ingeschreven zijn, worden ze, om dubbeltellingen te vermijden, niet in het cijfermateriaal van het buitengewoon onderwijs meegerekend.

De telling op 1 februari geeft maar een momentopname van het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs van het type 5. Het leerlingenaantal fluctueert gedurende het ganse jaar. Hierdoor is het meer aangewezen om de gemiddelde aanwezigheid op jaarbasis in het buitengewoon onderwijs van het type 5 aan te geven. De gemiddelde aanwezigheid op jaarbasis wordt berekend voor de periode tussen 1 februari 2004 en 31 januari 2005 en wordt ook in voetnoot onder de tabellen vermeld.

In het verleden (jaarboeken vóór 1996-1997) werden de leerlingen in het buitengewoon onderwijs van het type 5 wel in het cijfermateriaal opgenomen. Om een vergelijking mogelijk te maken werden in de evolutietabellen van het buitengewoon onderwijs de leerlingen van het type 5 voor alle in kaart gebrachte schooljaren in mindering gebracht.

Ook de instellingen die buitengewoon onderwijs van het type 5 aanbieden, de zogenaamde 'ziekenhuisscholen', worden niet in de tabellen opgenomen. Ze staan wel in voetnoot onder de tabellen vermeld.

1.3. Kleuteronderwijs

Tijdens de periode 1989-1990 tot 1995-1996 steeg het aantal kleuters telkenmale. Vanaf het schooljaar 1996-1997 treedt een **daling** van de schoolbevolking in het kleuteronderwijs op. Na een status quo in 2000-2001 zet de dalende trend zich verder. In het schooljaar 2004-2005 nam de schoolbevolking in het gewoon kleuteronderwijs met 0,76% af. In het buitengewoon kleuteronderwijs was er een stijging met 71 kleuters (+4,13%).

	Gewoon kleuteronderwijs		Buitengewoon kleuteronderwijs		Totaal kleuteronderwijs	
98-99 t.o.v. 97-98	-4.863	of -1,98%	-31	of -1,71%	-4.894	of -1,98%
99-00 t.o.v. 98-99	-1.954	of -0,81%	-13	of -0,73%	-1.967	of -0,81%
00-01 t.o.v. 99-00	-6	of -0,00%	-66	of -3,74%	-72	of -0,03%
01-02 t.o.v. 00-01	-1.063	of -0,44%	-15	of -0,88%	-1.078	of -0,45%
02-03 t.o.v. 01-02	-1.401	of -0,59%	+40	of +2,37%	-1.361	of -0,57%
03-04 t.o.v. 02-03	-1.466	of -0,62%	-6	of -0,35%	-1.472	of -0,62%
04-05 t.o.v. 03-04	-1.779	of -0,76%	+71	of +4,13%	-1.708	of -0,72%

1.4. Lager onderwijs

De totale schoolbevolking in het gewoon lager onderwijs steeg tijdens de periode 1995-1996 tot en met 2000-2001. Vanaf het schooljaar 2001-2002 treedt een **daling** van de schoolbevolking op, welke vooral tot uiting komt in het gewoon lager onderwijs. In het schooljaar 2004-2005 daalde de schoolbevolking in het gewoon lager onderwijs voor het vierde schooljaar op rij (- 1,43%). In het buitengewoon lager onderwijs was er voor het eerst in jaren een daling van het aantal leerlingen (- 184 leerlingen of - 0,68%).

	Gewoon lager onderwijs		Buitengewoon lager onderwijs		Totaal lager onderwijs	
98-99 t.o.v. 97-98	+4.983	of +1,25%	+863	of +3,59%	+5.846	of +1,38%
99-00 t.o.v. 98-99	+3.524	of +0,87%	+792	of +3,18%	+4.316	of +1,00%
00-01 t.o.v. 99-00	+778	of +0,19%	+485	of +1,89%	+1.263	of +0,29%
01-02 t.o.v. 00-01	-1.797	of -0,44%	+582	of +2,22%	-1.215	of -0,28%
02-03 t.o.v. 01-02	-3.218	of -0,79%	+107	of +0,44%	-3.111	of -0,72%
03-04 t.o.v. 02-03	-4.693	of -1,16%	+51	of +0,19%	-4.642	of -1,08%
04-05 t.o.v. 03-04	-5.705	of -1,43%	-184	of -0,68%	-5.889	of -1,38%

1.5. Secundair onderwijs met volledig leerplan

De schoolbevolking in het secundair onderwijs kende van 1995-1996 tot 2000-2001 een continue daling. In het schooljaar 2004-2005 treedt er zowel in het gewoon als in het buitengewoon secundair onderwijs voor het vierde schooljaar op rij een **toename** van het aantal leerlingen op. In het gewoon secundair onderwijs volgden in het afgelopen schooljaar 7.126 leerlingen meer les. In het buitengewoon secundair onderwijs waren het er 601 meer dan in het schooljaar 2003-2004.

	Gewoon secundair onderwijs		Buitengewoon secundair onderwijs		Totaal secundair onderwijs	
98-99 t.o.v. 97-98	-5.854	of -1,37%	+12	of +0,08%	-5.842	of -1,32%
99-00 t.o.v. 98-99	-5.113	of -1,22%	+115	of +0,73%	-4.998	of -1,15%
00-01 t.o.v. 99-00	-1.910	of -0,46%	-11	of -0,07%	-1.921	of -0,45%
01-02 t.o.v. 00-01	+736	of +0,18%	+321	of +2,04%	+1.057	of +0,25%
02-03 t.o.v. 01-02	+5.300	of +1,28%	+318	of +1,98%	+5.618	of +1,31%
03-04 t.o.v. 02-03	+8.543	of +2,04%	+390	of +2,38%	+8.933	of +2,05%
04-05 t.o.v. 03-04	+7.126	of +1,67%	+601	of +3,58%	+7.727	of +1,74%

Tijdens het schooljaar 2004-2005 telde het onthaaljaar voor anderstalige nieuwkomers 1.695 leerlingen. Het onthaaljaar behoort tot de eenheidsstructuur, maar wordt niet ingedeeld bij een bepaalde graad of leerjaar.

In het schooljaar 2000-2001 werd gestart met een experiment modulair onderwijs, dat 7 jaar in beslag zal nemen. In het modulair onderwijs bestaan geen graden of leerjaren, maar wel studiegebieden. Voor elk studiegebied is een opleidingsstructuur uitgetekend bestaande uit afzonderlijke leerstofpakketten, modules genoemd. Ook wordt er gewerkt op grond van vakkenintegratie. Modules en opleidingen leiden tot aparte (deel)certificaten. Onder bepaalde voorwaarden worden ook in het modulair onderwijs dezelfde studiebewijzen als in het lineair systeem uitgereikt.

1.6. Hogescholenonderwijs

De tabellen in dit jaarboek geven de **hoofddinschrijvingen** weer. Het aantal hoofddinschrijvingen geeft het aantal studenten weer die op 1 februari regelmatig zijn ingeschreven met het oog op het werkelijk volgen van een bij of krachtens het decreet erkende opleiding en die voldoen aan de toelatings- en inschrijvingsvoorwaarden. Per student komt slechts één regelmatige inschrijving per academiejaar in aanmerking. De tabellen houden dus geen rekening met studenten die een

hoofdschrijving en een bijkomende inschrijving hebben. In dit geval wordt enkel rekening gehouden met de hoofdschrijving van de student in kwestie. Zo wordt een student die ingeschreven is in het laatste jaar van een basisopleiding van twee cycli en in een voortgezette opleiding van academisch niveau enkel geregistreerd als student in de basisopleiding. De bijkomende inschrijvingen worden in een aparte tabel opgenomen.

Met ingang van het academiejaar 1999-2000 –telling 1 februari 2000– werden de cijfergegevens voor de aanmaak van de tabellen van het hogescholenonderwijs ontleend aan de Databank Tertiair Onderwijs (DTO). Deze databank verving vanaf dan de traditionele gegevensregistratie. Ten opzichte van de traditionele tellingen traden een aantal fundamentele wijzigingen op:

- Vrije studenten worden voor DTO niet meer opgevraagd. De vrije studenten werden reeds vanaf het academiejaar 1998-1999 niet meer opgenomen in de tabellen.
- Via de traditionele bevraging werden IAJ-studenten, omwille van opvolging, vaak dubbel geregistreerd en dubbel geteld in de tabellen. In DTO worden de IAJ-studenten slechts éénmaal geregistreerd, in het laagste jaar waarin ze zijn ingeschreven.

Deze wijzigingen werden ingevoerd met het oog op een correctere en vlottere registratie van de studenten.

Aangezien geen rekening wordt gehouden met de bijkomende inschrijvingen voor wat betreft de voortgezette opleidingen, kunnen in de toekomst discrepanties optreden tussen het aantal ingeschreven studenten en de uitgereikte diploma's. Dit laatste aantal zou hoger kunnen liggen dan het aantal inschrijvingen in het voorgaande jaar.

De daling van de studentenaantallen in het academiejaar 1999-2000, zichtbaar in de evolutieta-bellen, kan volledig verklaard worden door de nieuwe wijze van registratie van inschrijvingen (geen dubbeltellingen). In realiteit steeg de studentenbevolking in het hogescholenonderwijs in het academiejaar 1999-2000 ten opzichte van het academiejaar 1998-1999. Deze breuklijn is eenmalig en vanaf het academiejaar 1999-2000 geven de cijfers een correct beeld van de reële situatie. In het academiejaar 2004-2005 steeg de schoolbevolking in het hogescholenonderwijs met 1.007 inschrijvingen.

Hogescholenonderwijs (hoofdschrijvingen in de BAMA-opleidingen, basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen en HOKT SP afbouw)				
98-99 t.o.v. 97-98	+2.359	of	+2,42%	
99-00 t.o.v. 98-99	-1.397	of	-1,40%	
00-01 t.o.v. 99-00	+722	of	+0,73%	
01-02 t.o.v. 00-01	+81	of	+0,08%	
02-03 t.o.v. 01-02	+322	of	+0,32%	
03-04 t.o.v. 02-03	+517	of	+0,52%	
04-05 t.o.v. 03-04	+1.007	of	+1,01%	

1.7. Universitair onderwijs

Vanaf het academiejaar 1999-2000 worden de studentengegevens verzameld door het departement Onderwijs via de Databank Tertiair Onderwijs (DTO). Voor de academiejaren 1998-1999 en vroeger was de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VI.I.R) verantwoordelijk voor de aanlevering van de gegevens.

De gegevens over het aantal studenten 2004-2005 en het aantal uitgereikte diploma's 2003-2004 werden door de instellingen geverifieerd.

De tabellen in dit jaarboek geven de **hoofdschrijvingen** weer. Slechts in één tabel wordt informatie over de bijkomende inschrijvingen opgenomen. Het aantal hoofdschrijvingen geeft het aantal studenten weer die op 1 februari regelmatig zijn ingeschreven met het oog op het werkelijk volgen van een bij of krachtens het decreet erkende academische opleiding en die voldoen aan de toelatings- en inschrijvingsvoorwaarden. Per student komt slechts één regelmatige inschrijving per academiejaar in aanmerking.

Voor het bepalen van de studentenbevolking in het universitair onderwijs, worden de hoofdschrijvingen in volgende opleidingen meegeteld: bachelorsopleidingen, kandidaturen en licenties, mastersopleidingen, masters-na-mastersopleidingen, aanvullende opleidingen, specialisatie-opleidingen en academische initiële lerarenopleidingen.

In enkele tabellen wordt ook het aantal doctoraatsopleidingen opgenomen. Dit is het geval in volgende tabellen:

- *aantal hoofdinschrijvingen naar studiegebied, opleiding, nationaliteit en geslacht - alle instellingen*
- *aantal hoofdinschrijvingen naar studiegebied, opleiding, nationaliteit en geslacht - per instelling*

Het aantal hoofdinschrijvingen in het universitair onderwijs nam in het academiejaar 2004-2005 af met 50 inschrijvingen (voor alle opleidingen samen).

Universitair onderwijs (hoofdinschrijvingen in alle opleidingen)

98-99 t.o.v. 97-98	+370	of	+0,59%
99-00 t.o.v. 98-99	+66	of	+0,10%
00-01 t.o.v. 99-00	-401	of	-0,63%
01-02 t.o.v. 00-01	+1.212	of	+1,92%
02-03 t.o.v. 01-02	+1.355	of	+2,11%
03-04 t.o.v. 02-03	+743	of	+1,13%
04-05 t.o.v. 03-04	-50	of	-0,08%

Het aantal hoofdinschrijvingen in de academische basisopleidingen – bachelorsopleidingen, kandidaturen en licenties – steeg in het academiejaar 2004-2005 met 166 inschrijvingen tot 57.005 hoofdinschrijvingen.

Universitair onderwijs (hoofdinschrijvingen in academische basisopleidingen)

98-99 t.o.v. 97-98	+268	of	+0,47%
99-00 t.o.v. 98-99	-430	of	-0,75%
00-01 t.o.v. 99-00	-622	of	-1,10%
01-02 t.o.v. 00-01	+575	of	+1,02%
02-03 t.o.v. 01-02	+146	of	+0,26%
03-04 t.o.v. 02-03	0	of	0,00%
04-05 t.o.v. 03-04	+166	of	+0,29%

1.8. Permanente vorming

Onderwijs voor sociale promotie

In het onderwijs voor sociale promotie onderscheidt men twee systemen, nl. het lineair onderwijs (met leerjaren) en het modulair onderwijs. Onderwijs voor sociale promotie wordt ingericht zowel op secundair niveau als op het niveau van het hoger onderwijs van het korte type.

Door het decreet volwassenenonderwijs van 2 maart 1999 is er in het onderwijs voor sociale promotie een herstructurering doorgevoerd. In het modulair onderwijs werd het systeem van 2 semesters vervangen door 1 referteperiode.

Door het decreet volwassenenonderwijs is er in het onderwijs voor sociale promotie vanaf het schooljaar 1999-2000 ook een andere wijze van registratie van cursisten. Het aantal inschrijvingen in opleidingen gestart binnen de referteperiode wordt geteld. De voornaamste motivering voor het verlaten van een vaste teldatum is ingegeven door de flexibelere wijze van organisatie van het modulair onderwijs. Het opstarten van een eenheid kan op elk ogenblik van het schooljaar en de opleidingsduur kan variëren van 1 tot 40 weken. De referteperiode loopt van 1 februari tot 31 januari van het volgend jaar. Bij wijze van overgang liep de registratieperiode voor het schooljaar 1999-2000 van 1 september 1999 tot en met 31 januari 2000.

In de referteperiode van 1 februari 2004 tot 31 januari 2005 werden er in het **secundair onderwijs voor sociale promotie** 291.237 inschrijvingen geregistreerd (62.366 in het lineair onderwijs en 228.871 in het modulair onderwijs). Ten opzichte van de referteperiode 1/2/2003 – 31/1/2004 betekent dit een stijging van 20.318 inschrijvingen. Deze stijging is volledig toe te schrijven aan het modulair onderwijs (+ 39.248); in het lineair onderwijs daalt het aantal inschrijvingen met 18.930.

In het **hoger onderwijs voor sociale promotie** werden 27.349 inschrijvingen geregistreerd (6.650 in het lineair onderwijs en 20.699 in het modulair onderwijs). Ten opzichte van de referteperiode 1/2/2003 – 31/1/2004 betekent dit een daling van 339 inschrijvingen. Het aantal inschrijvingen in het lineair onderwijs daalde met 2.165 terwijl het modulair onderwijs een toename kende van 1.826 inschrijvingen.

De herstructurering in het onderwijs voor sociale promotie en de gewijzigde gegevensopvraging hadden tot gevolg dat er zich een breuk in de historiek heeft voorgedaan. De gegevens van de volledige referentieperiode (sinds 2000-2001) kunnen niet meer vergeleken worden met deze van de (kortere) referentieperiode 1998-1999. En ook met de gegevens die verkregen werden vóór de herstructurering is geen vergelijking mogelijk.

	Secundair onderwijs voor sociale promotie	Hoger onderwijs voor sociale promotie
01-02 t.o.v. 00-01	+18.617 of +7,99%	+2.221 of +10,55%
02-03 t.o.v. 01-02	+15.238 of +6,06%	+3.162 of +13,59%
03-04 t.o.v. 02-03	+4.152 of +1,56%	+1.253 of +4,74%
04-05 t.o.v. 03-04	+20.318 of +7,50%	-339 of -1,22%

Basiseducatie

Door technische problemen was het onmogelijk voor het werkjaar 2003-2004 representatieve cijfers van alle centra te verzamelen. In het werkjaar 2004-2005 waren er 26.188 cursisten.

BIS (Begeleid Individueel Studeren)

In BIS worden de cursisten geteld per kalenderjaar. In 1999 werd de naam 'afstandsonderwijs' vervangen door 'BIS - Begeleid Individueel Studeren'. De doorgedreven modernisering van de dienst en het actieve marketingbeleid leidden in 1999 tot een spectaculaire groei van het aantal inschrijvingen, namelijk 48.882. In 2000 schreven 40.613 cursisten zich in. Sinds mei 2000 wordt een beperkt inschrijvingsgeld gevraagd voor de cursussen van BIS. De heffing van deze vorm van remgeld leidde tot een vermindering van het aantal inschrijvingen. In 2004 waren er 25.453 cursisten ingeschreven, wat een **daling** is van 3.705 cursisten ten opzichte van het vorige kalenderjaar.

Deeltijds kunstonderwijs

De schoolbevolking in het deeltijds kunstonderwijs is sinds het schooljaar 1994-1995 sterk toegenomen. In 2004-2005 steeg het aantal financieerbare leerlingen in het deeltijds kunstonderwijs met 4.161.

98-99 t.o.v. 97-98	+2.923	of	+2,16%
99-00 t.o.v. 98-99	+1.223	of	+0,88%
00-01 t.o.v. 99-00	+1.463	of	+1,05%
01-02 t.o.v. 00-01	+4.658	of	+3,30%
02-03 t.o.v. 01-02	+4.113	of	+2,82%
03-04 t.o.v. 02-03	+3.830	of	+2,56%
04-05 t.o.v. 03-04	+4.161	of	+2,61%

2. ONDERWIJSPERSONEEL

In de personeelsstatistiek wordt enkel het personeel geregistreerd dat ofwel rechtstreeks door het departement Onderwijs wordt betaald ofwel waarvan de lonen ten laste zijn van de werkingsenveloppe van het hoger onderwijs. Dit impliceert dat het meester-, vak- en dienstpersoneel van het gesubsidieerd onderwijs niet opgenomen is in de statistiek. De gesubsidieerde contractuelen worden ook buiten beschouwing gelaten, omdat deze personeelsleden niet volledig door het departement worden betaald.

Alle personeelsgegevens hebben betrekking op de maand januari, zoals gekend in juni 2005. Bij het universitair onderwijs hebben de personeelsgegevens betrekking op 1 februari 2005. Personeelsgegevens van het universitair onderwijs worden niet door het departement Onderwijs, maar door de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VI.I.R.) verzameld. In de totaaltabellen zijn de universitaire gegevens niet opgenomen. In dit Statistisch Jaarboek worden wel enkele basistabellen met personeelsgegevens van de universitaire sector opgenomen. Voor een meer gedetailleerd overzicht verwijzen we naar de publicaties van de VI.I.R.

bestuurs- en onderwijzend personeel en andere personeelscategorieën

Binnen het onderwijspersoneel wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds het *bestuurs- en onderwijzend personeel* en anderzijds *andere personeelscategorieën*.

Het *bestuurspersoneel* bestaat uit directeurs en adjunct-directeurs en nog enkele andere ambten. Het *onderwijzend personeel* vervult effectief een lesopdracht of is terbeschikkinggesteld voorafgaand aan het rustpensioen.

De *andere personeelscategorieën* bestaan uit het administratief personeel, het werkliedenpersoneel van het gemeenschapsonderwijs, het opvoedend hulppersoneel, het paramedisch personeel, het CLB-personeel, het inspectiepersoneel, het personeel pedagogische begeleiding en het

personeel van de internaten. Vanaf het schooljaar 2001-2002 bevat deze categorie ook de kinderverzorgsters van het kleuteronderwijs.

In het basisonderwijs komen voor het *bestuurs- en onderwijzend personeel* vanaf het schooljaar 2003-2004 ook de leraars LO (kleuteronderwijs) in aanmerking alsook de zorgcoördinatoren. Eveneens in het basisonderwijs is er bij de *andere personeelscategorieën* een aanzienlijke uitbreiding van het administratief personeel vanaf 2003-2004. De invoering van het onderwijslandschap in het basisonderwijs op 1 september 2003 was een ingrijpende maatregel. Op personeelsvlak was het gevolg dat er een nieuwe personeelscategorie werd ingevoerd in het basisonderwijs, namelijk die van het beleids- en ondersteunend personeel

fysieke personen en budgettaire fulltime-equivalenten

De personeelsleden worden uitgedrukt in aantal *fysieke personen* en in *budgettaire fulltime-equivalenten*.

De *fysieke personen* worden geregistreerd in het onderwijsniveau en -net waar zij de grootste lesopdracht hebben. In tegenstelling tot eerdere edities van dit jaarboek wordt er vanaf de publicatie 2003-2004 rekening gehouden met korte vervangingen. Dit impliceert dat de aantallen van fysieke personen herzien werden. Alle vervangingen zitten dus in de tabellen 'fysieke personen' en 'budgettaire fulltime-equivalenten' inbegrepen. Voor het universitair onderwijs zijn de gastprofessoren en vervoegd gepensioneerden in het cijfermateriaal opgenomen voor wat betreft het aantal personeelsleden, maar niet voor de budgettaire fulltime-equivalenten.

De *budgettaire fulltimes* zijn het resultaat van de sommatie van alle deelopdrachten van alle personeelsleden (m.a.w. met inbegrip van de vervangingen van minder dan een jaar). Bij het hogescholenonderwijs zijn de lesopdrachten van de gastprofessoren en de mandaatsvergoedingen niet opgenomen in de budgettaire fulltimes. Dit geldt vanaf het academiejaar 1995-1996. Naast de detailgegevens voor het schooljaar 2004-2005 is er ook een historische reeks weergegeven vanaf het schooljaar 1997-1998.

In CAO VI was opgenomen dat de gesco's tewerkgesteld in het onderwijs op basis van de onderwijsconventie 8285 vanaf 1/1/2002 omgezet zouden worden naar contractuelen van onbepaalde duur. Voorheen werden deze personeelsleden (1.091 fulltimes of 1.791 personen in het schooljaar 2002-2003) niet opgenomen in de statistische publicaties omdat de gesco's niet volledig door het departement worden betaald. Omwille van informatietechnische redenen konden deze contractuelen van onbepaalde duur voor de schooljaren 2001-2002 en 2002-2003 niet geregistreerd worden in die edities van het jaarboek.

De tabel met betrekking tot de regenten en de licentiaten werd nu gebaseerd op de door de betrokkenen behaalde diploma's in plaats van op de weddeschaalcodes. (Zie deel 4 Personeel, hoofdstuk 3 Secundair onderwijs, 3.1 Budgettaire fulltime-equivalenten).

Bestuurspersoneel

Vanaf dit jaarboek worden afzonderlijke detailtabellen opgenomen met het bestuurspersoneel (zie deel 4 Personeel, hoofdstuk 1 Algemeen overzicht, 1.3 Bestuurspersoneel). In de tabellen van het bestuurs- en onderwijzend personeel zit het bestuurspersoneel nog inbegrepen;

Terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen

Nieuw vanaf dit jaarboek zijn aparte tabellen met de terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen en de bonus voor bestuurspersoneel, bestuurs- en onderwijzend personeel en 'andere' personeelscategorieën. In de gewone tabellen van bestuurspersoneel, bestuurs- en onderwijzend personeel en 'andere personeelscategorieën' zitten de terbeschikkinggestelden voorafgaand aan het rustpensioen en diegenen met bonus eveneens vevat. Het besluit van de Vlaamse regering van 22 februari 2002, tot wijziging van het besluit van de Vlaamse regering van 11 februari 2000, betreffende de volledige terbeschikkingstelling wegens persoonlijke aangelegenheden voorafgaand aan het rustpensioen voor personeelsleden van het onderwijs en van de CLB's, legt de krachtlijnen van de vernieuwde uitstapregeling vast. De belangrijkste maatregel bestaat erin dat de uitstapleeftijd vanaf 1 september 2002 wordt opgetrokken tot 58 jaar, behalve voor de personeelsleden die uitsluitend vastbenoemd titularis zijn van een betrekking in het ambt van kleuteronderwijzer of kleuteronderwijzer algemene en sociale vorming. De uitstapleeftijd wordt voor deze personeelsleden op 56 jaar gebracht.

De nieuwe regeling bevat evenwel een aantal overgangsbepalingen:

- Personeelsleden die ten laatste op 31 augustus 2002 55 jaar worden, behouden de voorwaarden van de vroegere regeling. Zij kunnen ook na de leeftijd van 55 jaar blijven uitstappen onder de voorwaarden vastgelegd onder deze regeling. Het enige verschil is dat er voor deze groep vanaf 1 september 2002 nog slechts 3 mogelijke uitstapdata zijn: 1 september, 1 januari en 1 april.

- De personeelsleden die geboren zijn na 31 augustus 1947 en vóór 1 september 1952 kunnen, als gevolg van een overgangsmaatregel, gedurende een aantal maanden een bijkomende terbeschikkingstelling krijgen. Dat aantal maanden laat hen toe om vóór hun 58ste verjaardag (56ste verjaardag voor de personeelsleden die uitsluitend titularis zijn van het ambt van kleuteronderwijzer of kleuteronderwijzer algemene en sociale vorming) volledig, maar ook gedeeltelijk uit te stappen. Deze bijkomende terbeschikkingstelling wordt bonus genoemd. De bonus moet onmiddellijk vóór de volledige terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen vanaf de leeftijd van 58 of 56 jaar, of vóór het pensioen worden opgenomen. De bonus kan nooit ingaan vóór de leeftijd van 55 jaar.

3. NAVORMING EN NASCHOLING

Vanaf van 1 september 1996 bestaat een driedelig systeem van nascholing:

1. Nascholing op initiatief van de scholen: de scholen krijgen financiële middelen toegewezen om een eigen nascholingsbeleid uit te bouwen.
2. Nascholing op initiatief van de koepels: het Gemeenschapsonderwijs en de representatieve verenigingen van inrichtende machten krijgen middelen om nascholingsinitiatieven op te zetten voor de personeelsleden van de CLB's, de pedagogische begeleidingsdiensten en de internaten. Ook initiatieven die kaderen in het eigen pedagogische project kunnen hiermee gefinancierd worden.
3. Nascholing op initiatief van de Vlaamse regering: Vanaf 2005 is er geen budget meer voorzien voor nascholingsprojecten op initiatief van de Vlaamse regering.

4. VLAAMS INSTITUUT VOOR HET ZELFSTANDIG ONDERNEMEN (VIZO) EN DE BEROEPSOPLEIDINGEN VAN DE VLAAMSE DIENST VOOR ARBEIDSBEMIDDELING EN BEROEPSOPLEIDING (VDAB)

Binnen het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap zijn, naast het departement Onderwijs, nog andere departementen bevoegd voor bepaalde educatieve aspecten. Zo ressorteren de landbouwworming, de middenstandsopleidingen van het Vlaams Instituut voor het Zelfstandig Ondernemen (VIZO) en de beroepsopleidingen van de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) onder de bevoegdheid van het departement Economie, Werkgelegenheid, Binnenlandse Aangelegenheden en Landbouw.

Om een zo volledig mogelijk overzicht van het onderwijs in Vlaanderen te geven, worden er gegevens van het VIZO en de VDAB in het statistisch jaarboek opgenomen.